

OBSAH

PODĚKOVÁNÍ NA MÍSTO PŘEDMLUVY	11
ÚVOD	13
1. DĚJEPISNÉ POROZUMĚNÍ A OSPRAVEDLNĚNÍ	23
Úvodem	23
Dvojí pojetí kompetence historických a sociálních věd: kořeny přesvědčení o prvořadosti politických dějin	23
Pojetí studované „skutečnosti“	26
„Pojmosloví oboru“ a „kultura oboru“	31
Je „kultura oboru“ determinující?	36
Poznání a rozumění, různé koncepce dějepisného rozumění	37
Rozumění funkcí a rozumění materiální	40
Weberovo a Geertzovo rozumění	41
Požadavek racionality rozumění	42
Aktuální rozumění a rozumění výkladem	43
Intencionalistické a narativistické rozumění	44
Rozumění teoretické a rozumění zápletkou	47
Různé pohledy na badatelovy hodnoty a hodnocení	48
Promyšlení důsledků; lze ospravedlnit kontextualizací a historizací?	50
2. METODOLOGICKÉ MYŠLENÍ SOUČASNÉ HISTORICKÉ VĚDY: ROGER CHARTIER	54
Úvodem	54
Dějepis se konstituuje vztahem ke skutečnosti, „reálné“, „historický objekt“	55
Kritický odstup od kategorie „kontinuity“, „totality“ a „kauzality“	57
Predstava „objektivity“ historického poznání; fikce a pravdivé vyprávění	59
Eliasova a Foucaultova revoluce; diskontinuita a kontinuita jako komplementární metodické principy?	62
Kritika „histoire sérielle“ a „histoire des mentalités“	63
Postupy kulturních a intelektuálních dějin	64
3. MÍSTO (VELKÝCH) TEORIÍ V HISTORICKÝCH VĚDÁCH V DOBĚ NARATIVISTICKÉ KRITIKY A MIKROHISTORICKÝCH BĀDÁNÍ	70
Úvodem	70
Teorie pozorování a teorie procesů a struktur	71

Teorie procesů a struktur, holismus a intencionalita jevů	72
Porovnávání historie a přírodních věd	75
Teorie a narace	79
Substancionalizace a desubstancionalizace historických procesů a struktur	88
Problém „empirické“ prokazatelnosti platnosti teorií historických věd ..	92
Mikrohistorie a její desubstancionalizační význam	95
Závěrem	97
4. OD RÉTORICKÉ FIGURY K ANALYTICKÉ	
KATEGORIE – K VÝVOJI POJMU „KULTURA“ V DĚJEPISECTVÍ	
20. STOLETÍ	98
Úvodem	98
Analytické kategorie a rétorické figury	99
Pojmy coby analytické kategorie versus styl historie, diskurzivní praktiky či narativní struktury	102
Pojem (pojetí, teorie) kultury	106
Mezi rétorickou figurou a analytickým nástrojem – několik příkladů z českého prostředí	117
Debaty o smyslu českých dějin a o české otázce	117
Česká historiografie	122
Sémiotický status jako příklad analytické kategorie v dějepisu kultury ..	131
Závěry a výhledy	134
5. ČESKÁ HISTORIOGRAFIE A SOCIOLOGIE NÁBOŽENSTVÍ	
Úvodem	136
Sociologie náboženství	139
Historická sociologie	142
„Dějepis“ a „historické vědy“	143
Vztahy historiografie a sociologie náboženství v českém prostředí	150
Náboženská homogenita tradiční společnosti?	152
Náboženská nebo sociální hnutí? Latentní a ideologické funkce náboženství v dějinách?	158
Kvazi-náboženské jevy	164
Odkouzlení světa, řády racionality	167
Pojmy sociologie náboženství jako analytické kategorie v dějepisectví ..	173
Niterná situace dějinného aktéra, individuální „životní světy“	178
Závěrem	180
6. MOŽNOSTI HISTORICKO-ANTROPOLOGICKÉ	
A KULTURNĚ-DĚJINNÉ INTERPRETACE ČESKÉHO	
TAJNÉHO A TOLERANČNÍHO NEKATOLICTVÍ 18. STOLETÍ	
Úvodem	182

Byli „tajní nekatolíci“ opravdu tajní?	183
„Odkouzlení světa“	186
Proces odkouzlení světa	186
Ambivalentní rysy v lidové kultuře jako „longue durée“	192
„Prostor zkušenosti“ a „horizont očekávání“	196
Sebetematizace, individualizace zbožnosti	200
Prvky genderové analýzy	202
Závěrem	204
7. NOVOVĚKÁ RACIONALIZACE A ODKOUZLENÍ SVĚTA.	
NĚKOLIK POZNÁMEK K MOŽNOSTI POJEDNAT PROCES	
KULTURNĚ-DĚJINNÉ PROMĚNY	206
Úvodem	206
Kulturní relativita racionality, paradigmatické zlomy	206
Proces racionalizace a proces odkouzlení světa – několik	
metodologických poznámek	210
Paralelnost procesů – jeden příklad	217
Závěrem	220
ZÁVĚREČNÉ SHRNUTÍ A ÚVAHY	221
Naturalizace kultur či sémantizace/sémiotizace přírody?	224
Proces dějinné proměny kulturních obsahů a kulturní evoluce	231
Obejdeme se bez Popperova „třetího světa“?	236
POZNÁMKY	244
BIBLIOGRAFIE	314
JMENNÝ REJSTRÍK	335